
DIALOVO

- Van** Kimpen Suzy, lector & praktijklector, Katholieke Hogeschool Leuven, dep. G&T/ stafmedewerker opleiding / NST, operatiekwartier, Universitaire Ziekenhuizen Leuven.
- Referentie** Carlson, E., Pilhammer, E., and Wanne-Hansson, C., (2009). Time to precept: supportive and limiting conditions for precepting nurses. *Journal of Advanced Nursing*, 66(2), 432-441.
- Datum** 30-06-2010
-

Inleiding

Het verwerven van praktijkervaringen is een complex gegeven waarbij de praktijkbegeleiders of preceptoren allerlei obstakels dienen te overwinnen. Uit een kritische analyse van wetenschappelijke literatuur en verpleegkundige opleidingsdocumenten van 20 West Europese landen door Spitzer en Perrenoud (2006) kwamen volgende problemen naar boven:

- te korte stageperioden,
- beperkte academische achtergrond van de praktijkbegeleiders,
- onvoldoende samenwerking tussen de hogescholen en het praktijkveld,
- geen toegekende tijd voor supervisie en training.

Nochtans is het voor studenten verpleegkunde van vitaal belang om praktijkervaringen op te doen aan de zijde van verpleegkundigen van het werkveld. Studenten hebben deze praktijkervaringen nodig om hun klinische competenties te ontwikkelen en theorie en praktijk te integreren.

Vandaar het belang om na te gaan hoe de verpleegkundigen die instaan voor deze opdracht hun taak als preceptor opnemen. De term preceptor, mentor en supervisor worden in de literatuur nogal eens als synoniemen gebruikt maar in dit onderzoek is het de term preceptor die de voorkeur draagt. Een preceptor is een verpleegkundige die in een bijkomende opdracht haar verantwoordelijkheid opneemt voor de klinische training in een één-tot-één positie, de reflectie, de feedback en de evaluatie van studenten verpleegkunde tijdens hun stage in een bachelor programma (Yonge et al, 2007).

Het onderzoek

De doelstelling van dit Zweeds verpleegkundig onderzoek was een beschrijving te maken van de omstandigheden van preceptoring in een klinische context vanuit het perspectief van de preceptor zelf. Hiervoor werd er gebruik gemaakt van een etnografisch kwalitatief onderzoek waarbij de onderzoekers de preceptor observeerden binnen hun natuurlijke omgeving om een diepgaander inzicht te krijgen in het preceptoring programma. Het Zweeds verpleegkundig onderwijs is een 3-jarige opleiding waarna studenten afstuderen als bachelors.

Het onderzoek zelf vond plaats in het zuiden van Zweden op een cardiale en heelkundige afdeling in een regionaal en een universitair ziekenhuis. Beide diensten werden gekozen omdat het specifieke leerafdelingen waren met extra aandacht voor het opleiden en begeleiden van studenten verpleegkunde. De preceptoren werden beschouwd als rijke informatiebronnen en derhalve doelgericht gekozen (purposive sampling). In totaal deden er 25 vrouwen en 4 mannen mee aan het onderzoek.

De veldobservaties werden gedaan tijdens de ochtend- en avonddiensten en duurden elk tussen de 3-4 uur; deze observaties werden uitgevoerd over een tijdsperiode van 6 maanden die startte in november 2006 en eindigde in mei 2007.

De focusgroepen vonden plaats na de analyse van de veldobservaties en leverden na het derde interview geen nieuwe gegevens meer op, waardoor de auteurs van saturatie spreken.

Uit de analyse van de gegevens kwamen drie perspectieven naar voor, m.n. het organisatorische, het samenwerking- en het belevingsperspectief.

Vanuit het organisatorische perspectief geven de preceptoren aan dat hun primaire focus nog steeds ligt bij de patiëntenzorg en niet bij de begeleiding/opleiding van de studenten. Zij geven ook aan dat het preceptoring een bijkomende opdracht is die ze extra boven op hun klinische taken uitvoeren.

De samenwerkingsverbanden blijken onontbeerlijk voor de preceptoren hierbij onderstrepen zij het belang van een ondersteunend team. Het team moet immers weten dat preceptoring tijd in beslag neemt en dat studenten de ruimte moeten krijgen om te leren. Bijkomend geven de preceptoren aan dat het belangrijk is om in bepaalde omstandigheden studenten te kunnen toe vertrouwen aan collega's.

De samenwerking met artsen en andere teamleden wordt enerzijds als waardevol en tegelijkertijd ook als een beperking ervaren. De beperkingen zijn vooral te wijten aan de hoge werkdruk en te weinig ruimte om te mogen leren. Hetzelfde geldt voor de patiënten, niet iedereen wil verzorgd worden door studenten.

In het derde perspectief, dat van hun persoonlijke beleving, geven de preceptoren aan dat het tijdsaspect een grote invloed heeft op hun welbevinden. Het tijdstekort zorgt er vaak voor dat ze onder druk komen te staan en dat ze zich ongeschikt voelen als preceptor. Zij geven aan nood te hebben aan eigen ontwikkeling en training om hun vaardigheden te verbeteren. Anderzijds zorgt de feedback en de voortgang van studenten ervoor dat de preceptoren zich op een positieve manier gesteund voelen in hun taak als trainer. Een bijkomende financiële vergoeding zou welkom zijn gezien de extra inspanningen die zij leveren in de training van studenten verpleegkunde maar dat wordt niet als het voornaamste ervaren. De preceptoren in dit onderzoek halen hun waardering en voordelen uit arbeidstevredenheid, persoonlijke ontwikkelingen en competentie ontwikkeling.

Uit de studie komt duidelijke naar voren dat preceptoring een complex gebeuren is dat beïnvloed wordt door allerlei factoren. Het facet tijdsgebrek steekt er boven uit. Om dit euvel te verhelpen werden er een aantal oplossingen geformuleerd vanuit dit onderzoek en de literatuur, m.n.:

- de praktijkoefeningen organiseren in kleinere groepen
- minder patiënten toewijzen aan de preceptor
- de zorgzwaarte afstemmen op het preceptoring programma
- creëren van een lerende omgeving op de werkvloer in samenwerking met het team (Bourbonnais & Kerr, 2007)
- het implementeren van een leer- en zorgafdeling (DEU) (Moascato et al., 2007, Ranse & Grealish, 2007)
- het geven van feedback de preceptoren (Eraut, 1994)

Enkele kritische bedenkingen bij het onderzoek

Ondanks de degelijke onderzoeksmethodologie zijn er een aantal beperkingen of eerder opmerkingen te formuleren bij dit onderzoek. Tijdens de veldobservaties is de observator een bekende van de preceptoren hetgeen een invloed kan hebben op hun gedrag; hierover is slechts zeer weinig terug te vinden in het artikel.

Het beperkt aantal deelnemers aan de focusgroepen en het reeds optreden van saturatie na de 3de groep doen vragen rijzen. Het doel van een focusgroep is net om via de interactie tussen de verschillende preceptoren rijke informatie te bekomen.

Het onderzoek speelt zich af in een regionaal en universitair ziekenhuis, hetgeen een impact kan hebben op de context van begeleiding; ook hierover wordt er niets gerapporteerd.

Reflectie vanuit de praktijk

Niettegenstaande de beperkingen van het Zweeds onderzoek, klinken de resultaten mij heel erg bekend in de oren. Sinds een drietal jaren werken wij ook met preceptoren en de obstakels die beschreven worden in dit onderzoek zijn ook hier dagdagelijkse praktijk. Het nijpende tijdsgebrek voor begeleiding van studenten zorgt voor de nodige frustraties bij de preceptoren. Het zijn immers gemotiveerde professionals die kwaliteit van zorg hoog in hun vaandel dragen en dit kost wat kost willen delen met hun toekomstige collega's. Zij verleggen telkens weer hun eigen grenzen om zorg te dragen voor studenten. Zo hebben wij, de stafmedewerker opleiding en de preceptoren van het operatiekwartier, een aantal oplossingen geformuleerd om deze frustraties in te dijken:

- De preceptoren stellen de uren van de studenten op zodat zij het leerproces maximaal kunnen opvolgen en tegelijkertijd weten hoeveel studenten er op stage komen en van welke opleidingscentra.
- In de namiddag wordt het moment tussen 14u30 & 16u (personeelsoverlappend) maximaal gebruikt om tijd te maken voor de student.
- Bij het begin van de stage krijgt de student een preceptor toegewezen die hem/haar gedurende de ganse stageperiode opvolgt.
- De preceptoren hebben een maandelijkse intervisie onder leiding van de stafmedewerker opleiding bij wie ze terecht kunnen met hun vragen, bedenkingen en opmerkingen.
- De preceptoren volgen een bijkomende opleiding om hun pedagogische vaardigheden te verbeteren.
- Voor het begin van elk nieuw academiejaar stelt de groep van preceptoren een nieuw actieplan op.

Deze preceptoren zouden het fijn vinden mochten ze voor hun bijkomende opdracht een financiële tegemoetkoming krijgen, maar nog belangrijker vinden zij de erkenning en het respect dat zij krijgen van de studenten, de startende verpleegkundigen, de hoofdverpleegkundigen en hun team. Zij vinden het immers belangrijk mee te bouwen aan de toekomst van verpleegkunde.